

Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników

Organizator: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej

Warszawa, 23 - 24 września 2002 r.

Mirosława Lont

Politechnika Łódzka. Biblioteka Główna

Współpraca bibliotek łódzkich w zakresie opracowania zbiorów w systemie HORIZON (komunikat)

Streszczenie

Zawiązanie Konsorcjum Bibliotek Łódzkich w grudniu 1994 roku zapoczątkowało bardziej intensywną współpracę bibliotek naukowych - najpierw na szczeblu dyrektorów (w celu zakupienia systemu bibliotecznego Horizon), a następnie bibliotekarzy, którzy mieli wykorzystywać ten system w codziennej pracy. Wypełniono wspólnie tablice przedinstalacyjne, przetłumaczono format USMARC, przeszkolono bibliotekarzy w zakresie obsługi poszczególnych modułów systemu. Wspólnie rozwiązywano problemy, jakie pojawiały się w trakcie tworzenia własnych baz katalogowych przez poszczególne biblioteki. Wreszcie w roku 2000 powstał wspólny katalog, umożliwiający użytkownikom jednocześnie przeszukiwanie katalogów bibliotek łódzkiego Konsorcjum. Współpraca w dalszym ciągu rozwija się drogą cyklicznych spotkań dyrektorów bibliotek, bibliotekarzy systemowych, administratorów baz; omawiania problemów na listach dyskusyjnych (BAHOR i BISY), a także telefonicznych i e-mail'owych kontaktów bibliotekarzy, którzy w bieżącej pracy natykają się na różnorodne problemy, które należy rozwiązać. Wszystko dla dobra użytkowników, aby z tej współpracy, bibliotekarzy opracowujących zbiory w wielu bibliotekach, ale w jednym systemie bibliotecznym mogli odnieść korzyści, zwłaszcza w sposób prosty i szybko dotrzeć do poszukiwanej informacji.

I. Początki współpracy

1. Zawiązanie Konsorcjum Bibliotek Łódzkich (grudzień 1994)

W grudniu 1994 roku dyrektorzy łódzkich bibliotek uczelnianych zawiązali Międzyuczelniany Zespół Biblioteczny — MZB. W skład MZB weszło początkowo 8 dyrektorów bibliotek uczelni łódzkich: Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej, Akademii Medycznej, Wojskowej Akademii Medycznej, Akademii Muzycznej, Akademii Sztuk Pięknych, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, Wyższego Seminarium Duchownego oraz Biblioteki Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN w Łodzi. Później dołączyła Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Piłsudskiego w Łodzi — łącznie 10 bibliotek. Głównym celem tej grupy bibliotek, zwanej dalej *Konsorcjum*, było wspólne wystąpienie do Fundacji Mellon'a z wnioskiem o przyznanie grantu na zakup i wdrożenie zautomatyzowanego, zintegrowanego systemu bibliotecznego dla środowiska łódzkiego. W grudniu 1994 roku złożono wniosek, który został rozpatrzony pozytywnie i w czerwcu 1995 roku wpłynęła pierwsza rata grantu. Koordynację prac nad *Projektem* powierzono Politechnice Łódzkiej, a sprawami organizacyjnymi i nadzorem nad jego realizacją miał się zająć powołany w tym celu *Zespół Wdrażający Projekt*. Po dokładnym rozpoznaniu rynku oferującego systemy biblioteczne w maju 1996 zdecydowano się na podpisanie kontraktu z firmą *Dynix* (Dynix/Ameritech/Epixtech, USA) — właścicielem oprogramowania systemu bibliotecznego *Horizon*. Zajęto się również sprawą wyłonienia dostawcy sprzętu komputerowego. W grudniu

1996 otrzymano drugą ratę grantu i z początkiem 1997 roku można było przystąpić do prac nad konfiguracją baz poszczególnych bibliotek i pierwszych testów zakupionego systemu. Nadszedł zatem moment aby poszerzyć skład *Konsorcjum* o pracowników merytorycznych, wywodzących się z poszczególnych bibliotek biorących udział w *Projekcie*, których zadaniem miało być skonfigurowanie baz, zgodnie ze specyfiką poszczególnych bibliotek, czyli wypełnienie *Preinstallation guide* — tablic przedinstalacyjnych.

2. Wypełnianie tablic *Preinstallation guide* (1997)

Współpraca pracowników bibliotek łódzkich zaczęła się intensywnie rozwijać od momentu rozpoczęcia prac nad wypełnianiem tablic przedinstalacyjnych systemu *Horizon*. Z każdej biblioteki wytypowana została grupa osób odpowiedzialnych za wypełnienie *tablic*, zgodnie ze specyfiką własnej placówki. Powstał w ten sposób zespół bibliotekarzy, który podczas wielu spotkań roboczych i merytorycznych dyskusji (również drogą e-mailową i telefoniczną) — doprowadził do wypełnienia *tablic przedinstalacyjnych*. Wykonanie zadania umożliwiło pierwsze konfiguracje baz i testy, czyli instalacje systemu *Horizon*. Efektem licznych, wspólnych rozmów były ustalenia dotyczące rodzajów indeksów służących do przeszukiwania katalogów komputerowych łódzkich bibliotek, dobór elementów opisu wyświetlanych w szczegółach bibliograficznych i inne. Jednorodność indeksów i sposobu wyświetlania szczegółów bibliograficznych dokumentów udostępnianych w poszczególnych bibliotekach ma, jak wiadomo niebagatelne znaczenie, ułatwia bowiem użytkownikom bibliotek przeszukiwanie baz bibliotek łódzkich i dotarcie do potrzebnej literatury. Z grona osób biorących udział w powyższych pracach wyłonili się później bibliotekarze systemowi i administratorzy baz, zobligowani, we własnym interesie, do stałej współpracy i wspólnego rozwiązywania problemów związanych z eksploatacją *Horizon'a*.

Po skonfigurowaniu baz poszczególnych bibliotek (na podstawie tablic przedinstalacyjnych) kolejny etap prac nad wdrażaniem systemu stanowić miało katalogowanie dokumentów w formacie *USMARC*. Jednakże po wspólnej naradzie, uznano zgodnie, że przed przystąpieniem do tworzenia baz w pierwszej kolejności należy zająć się przetłumaczeniem formatu.

3. Tłumaczenie formatu *USMARC* (1977)

Potrzeba tłumaczenia formatu *USMARC* wyłoniła się właściwie już podczas pracy nad wypełnianiem tablic przedinstalacyjnych, które (wraz z instrukcją) były dostępne wyłącznie w języku angielskim. Aby tę pracę sprawnie i dobrze wykonać, należało dokładnie zrozumieć poszczególne zagadnienia. Pełny format *USMARC* zakupiła Biblioteka Uniwersytecka i Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej. Przetłumaczenia podjęły się trzy osoby z tych bibliotek. Posiadanie polskiego tłumaczenia pozwoliło na szybsze i lepsze poznanie formatu *USMARC*, dzięki czemu można było podjąć merytoryczną dyskusję z innymi ośrodkami w kraju wykorzystującymi w swoich systemach ten sam format (*VTLS*). Przede wszystkim jednak można było pomóc kolegom z własnego (łódzkiego) środowiska zrozumieć różne problemy, jakie pojawiały się podczas nad katalogowaniem zbiorów. Tłumaczenie formatu stało się również bazą do wprowadzenia języka polskiego do systemu *Horizon*.

4. Tablice przejścia z formatu *USMARC* systemu *VTLS* do formatu *USMARC* systemu *Horizon* dla rekordów kartoteki haseł wzorcowych (1998)

Ponieważ od początku prac przewidywano wykorzystanie w łódzkich bazach kartoteki haseł wzorcowych CKHW tworzonej i utrzymywanej przez dawne Centrum Formatów i Kartotek Haseł Wzorcowych (obecnie Centrum NUKat) — zachodziła konieczność wydobycia i spisania różnic w stosowaniu formatu *USMARC* przez systemy *VTLS* i *Horizon*. W tym celu postanowiono opracować tablice przejścia, które miały umożliwić łódzkiemu

środowisku importowanie rekordów wzorcowych z CKHW do baz 'horizonowych'. Tablice zostały sporządzone wspólnym wysiłkiem i obecnie rekordy wzorcowe pobierane są z bazy toruńskiej, w której utrzymywana jest kopia CKHW.

5. Szkolenie łódzkich bibliotekarzy w zakresie obsługi modułów: Katalogowania, Udostępniania i Czasopism.

Wspólne wypełnianie tablic przedinstalacyjnych, przekład formatu USMARC na język polski, wydobycie różnic w stosowaniu formatu przez różne systemy biblioteczne spowodowało, że utworzyła się kiluosobowa, silna grupa bibliotekarzy łódzkich, która poznała system *Horizon* i poszczególne jego moduły: *Gromadzenia*, *Katalogowania*, *Czasopism*, *Udostępniania* — na tyle dobrze, że mogła podjąć się wewnętrznych szkoleń bibliotekarzy dla całego *Konsorcjum*. Poznanie i zrozumienie formatu USMARC dla opisu bibliograficznego i wzorcowego oraz sposobu jego obsługi przez system *Horizon* — dało podstawę utworzenia komputerowych baz katalogowych bibliotek oraz rozpoczęcia prac nad wdrażaniem przez niektóre z nich kolejnych modułów, np. *Udostępniania* (1998 BGPL), *Gromadzenia* (1999 BGPL), *Czasopism* (styczeń 2001 BGPL), czy *Zamówień* (wrzesień 2001 BGPL).

Przed rozpoczęciem okresu eksploatacji systemu, podjęto decyzję o utworzeniu z dniem 1 kwietnia 1999 roku w Centrum Komputerowym Politechniki Łódzkiej *Zakładu Akademickiej Sieci Bibliotecznej (ZASB)*, który miał przejąć opiekę nad techniczną (sprzętowa) stroną eksploatacji wdrożonych modułów systemu *Horizon* w poszczególnych bibliotekach oraz nadzorem nad realizacją projektu *rozproszonego przeszukiwania zbiorów* wszystkich bibliotek *Konsorcjum*.

II. Wspólny katalog, czyli jednoczesne przeszukiwanie bibliotek *Konsorcjum*

<http://webpac.biblioteki.lodz.pl/a/search.php>

W wyniku współpracy bibliotekarzy łódzkiego *Konsorcjum* w roku 2000 udostępniono opcję przeszukiwania katalogów bibliotek poprzez World Wide Web — WebPAC. Biblioteki wspólnie ustaliły opcje wyszukiwawcze oraz wygląd szczegółów bibliograficznych. Stroną techniczną zajął się wspomniany wyżej *Zakład Akademickiej Sieci Bibliotecznej*. Użytkownicy, mający dostęp do sieci Internet mogą więc jednym zapytaniem przejrzeć zasoby wszystkich bibliotek łódzkiego *Konsorcjum* i zlokalizować poszukiwany dokument lub znaleźć literaturę na określony temat.

III. Spotkania bibliotekarzy systemowych i administratorów baz

Pojawiające się problemy w trakcie codziennej, żmudnej pracy nad tworzeniem baz katalogowych, w okresie wdrażania kolejnych modułów w poszczególnych bibliotekach, wreszcie podczas eksploatacji systemu, wymuszały potrzebę i konieczność systematycznych spotkań bibliotekarzy odpowiedzialnych za funkcjonowanie systemu *Horizon* w bibliotekach — bibliotekarzy systemowych, administratorów baz oraz pracowników merytorycznych. Odbywające się obecnie cyklicznie spotkania różnych zespołów stanowią forum wymiany doświadczeń, okazję do artykułowania i rozwiązywania problemów związanych z eksploatacją systemu *Horizon*. Ostatnie spotkanie odbyło się w połowie czerwca 2002 r. i dotyczyło kolejnej, zainstalowanej we wszystkich bibliotekach *Konsorcjum* wersji systemu. Cyklicznie spotykają się również dyrektorzy bibliotek skupieni w MZB.

IV. Spotkania Dyrektorów Międzyuczelnianego Zespołu Bibliotecznego, czyli dyrektorów łódzkich bibliotek naukowych

Spotkania dyrektorów, czyli gremium decyzyjnego służą z kolei podejmowaniu decyzji strategicznych dotyczących wszystkich bibliotek *Konsorcjum*. Ponadto, dyrektorzy łódzkich bibliotek, bibliotekarze systemowi i administratorzy spotykają się corocznie na ogólnopolskiej konferencji bibliotek eksploatujących system *Horizon* (Porozumienie „Biblioteka z Horyzontem”). Na tegorocznej konferencji w Załączu zaprezentowano m. in. skomputeryzowany inwentarz biblioteki, całkowicie generowany spod systemu *Horizon*, opracowany i w pełni wdrożony w Bibliotece Głównej Politechniki Łódzkiej (od 2002 roku).

Oprócz zorganizowanych spotkań dyrektorów, bibliotekarzy systemowych i administratorów baz bibliotek łódzkiego *Konsorcjum*, ogromne znaczenie ma wzajemna, niemal codzienna wymiana doświadczeń którą ułatwiają utworzone w tym celu listy dyskusyjne *BAHOR* i *BISY*.

V. Łódzkie listy dyskusyjne: BAHOR, BISY

Listy dyskusyjne: *BiSy* (**B**ibliotekarze **S**ystemowi) oraz *BAHOR* (**B**iblioteki **A**kademiczne **H**ORizona) zostały założone w 1999 roku i od tej pory stanowią forum wymiany informacji i doświadczeń oraz omawiania problemów związanych z funkcjonowaniem systemu *Horizon*, podejmowanych również podczas formalnych spotkań bibliotekarzy systemowych i administratorów baz. Wśród przykładowych tematów poruszanych na tej liście można odnotować: formułowanie uwag do kolejnych wersji systemu *Horizon*, informacje o dokumentacji do kolejnych wersji systemu, uwagi do WebPAC'a, uwagi do działania poszczególnych modułów systemu, informacje o indywidualnych zmianach w bazach poszczególnych bibliotek, informacje na temat spotkań przedstawicieli *Konsorcjum* z firmą Dynix.

O ile lista *BiSy* przeznaczona jest głównie dla bibliotekarzy systemowych (administratorów systemu i administratorów baz), to lista *BAHOR* ma służyć raczej bibliotekarzom łódzkim, którzy bezpośrednio gromadzą, katalogują, udostępniają zbiory i podczas tych prac natykają się na trudności, które wymagają skonsultowania, wyjaśnień merytorycznych związanych z formatem, bądź interwencji administratorów. Nieco bardziej intensywna wymiana informacji odbywa się na liście *BiSy*.

Autorka niniejszego *Komunikatu* ma nadzieję na ożywienie dyskusji na liście *BAHOR*, czym jest żywo zainteresowana, jako pracownik Oddziału Opracowania Zbiorów BGPL, a także współautorka publikacji poświęconych katalogowaniu zbiorów. Być może na ożywienie dyskusji należy poczekać aż ‘ruszy’ NUKat.

VI. Publikacje (1999 –2001)

W wyniku zapotrzebowania środowiska bibliotekarskiego wdrażającego system *Horizon*, na bazie wiedzy, umiejętności i doświadczeń zdobytych w trakcie katalogowania dokumentów w systemie *Horizon* i wdrażania poszczególnych modułów, podjęto decyzję o konieczności podzielenia się posiadaną wiedzą i opublikowania podręczników – instrukcji dla osób opracowujących zbiory. Jako efekt ogólnopolskiej współpracy w ramach *Porozumienia „Biblioteka z Horyzontem”* powstały publikacje, autorstwa bibliotekarzy łódzkich, wydane przez Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych. Należą do nich:

1. *Opis bibliograficzny dokumentów w formacie USMARC. Cz. 1, Książka.* Oprac. Mirosława Lont, Ewa Woźniakowska ; przy współpracy Ireny Terleckiej. Poznań ; Łódź 1999
2. *Opis bibliograficzny dokumentów w formacie USMARC. Cz. 2, Wydawnictwo ciągłe.* Oprac. Mirosława Lont, Ewa Woźniakowska. Poznań ; Łódź 2000.
3. *Dokumenty elektroniczne na stronach Porozumienia „Biblioteka z Horyzontem”* <http://galileo.pfsl.poznan.pl/pzh>:
4. *Opis bibliograficzny dokumentów w formacie MARC 21. Cz. 1, Książka.* Oprac. Mirosława Lont, Ewa Woźniakowska. Poznań ; Łódź 2001
5. *Opis bibliograficzny dokumentów w formacie MARC 21. Cz. 2, Wydawnictwo ciągłe.* Oprac. Mirosława Lont, Ewa Woźniakowska. Poznań ; Łódź 2001
6. *Opis bibliograficzny dokumentów w formacie MARC 21 w systemie HORIZON. Cz. 3, Dokumenty normalizacyjne.* Oprac. Andrzej Drożdż, Ewa Woźniakowska. Poznań ; Łódź 2001
7. *Podręcznik dla opisu bibliograficznego dokumentów elektronicznych – w opracowaniu.*

W publikacjach dotyczących katalogowania książek znalazły się także ustalenia *grupy roboczej ds. ujednoczenia zasad katalogowania NUKat*, w której aktywnie uczestniczą również łódzcy bibliotekarze.

VII. Podsumowanie

Podsumowując ten krótki przegląd faktów mówiących o współpracy pracowników łódzkich bibliotek dotyczącej głównie katalogowania swoich zbiorów dla tworzenia baz, trzeba zauważyć, że dzięki podjęciu decyzji o zakupie jednolitego, zautomatyzowanego systemu dla bibliotek naukowych Łodzi — współpraca bibliotekarzy łódzkich znacznie się ożywiła. Wydaje się, że wielu bibliotekom przyniosła konkretne korzyści. Mniejsze biblioteki, dzięki udziałowi w *Konsorcjum*, zyskały szansę na automatyzację prac bibliotekarskich. Wszystkie biblioteki katalogują swoje zbiory w międzynarodowym (wymiennym) formacie — czego nauczyły się w ścisłej współpracy całego środowiska. Każdy problem, czy to związany z formatem wprowadzania danych, czy sposobem jego obsługi przez system *Horizon* — omówiony podczas spotkania bibliotekarzy systemowych, przesłany na listę dyskusyjną „przetelefonowany” lub „e-mailowany” do zaprzyjaźnionego kolegi – bibliotekarza, itd. — zazwyczaj przestaje być problemem. I o taką współpracę bibliotekarzom, katalogującym zbiory swoich bibliotek w tym samym systemie, chodzi.